

การศึกษาความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งของผู้ป่วยโรคข้อ
ในโรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์

นางสาวอินทิรา เตรียมอมรวุฒิ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาเภสัชศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชา เภสัชกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2534

ISBN 974-579-559-3

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

017436 i 10313680

**The Study of Medication Non-compliance in
Arthritic Patients at Chulalongkorn Hospital**

Miss Inthira Triamamornwooth

**A Thesis Submitted in Partial Fulfilment of the Requirements
for the Degree of Master of Science in Pharmacy**

Department of Pharmacy

Graduate School

Chulalongkorn University

1991

ISBN 974-579-559-3

หัวข้อวิทยานิพนธ์	การศึกษาความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งของผู้ป่วยโรคข้อใน โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์
โดย	นางสาวอินทิรา เตரியมอมรรุณี
ภาควิชา	เภสัชกรรม
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อภิฤดี เหมะจุทา

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัย
 ส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรบัณฑิต

..... คนบดีบัณฑิตวิทยาลัย
 (ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรภักย์)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
 (รองศาสตราจารย์ สุมาลี แสงธีระปิติกุล)

..... กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อภิฤดี เหมะจุทา)

..... กรรมการ
 (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อัจฉรา อุทิศวรรณกุล)

..... กรรมการ
 (รองศาสตราจารย์นายแพทย์ อุทิศ ดีสมโชค)

อินทิดา เตรียมอมรวิฑู : การศึกษาความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งของผู้ป่วยโรคข้อในโรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ (THE STUDY OF MEDICATION NON-COMPLIANCE IN ARTHRITIC PATIENTS
AT CHULALONGKORN HOSPITAL) อ. ที่ปรึกษา : ผศ. อภิญญา เหมะจุทา, 115 หน้า.
ISBN 974-579-559-3

การวิจัยนี้เป็นการศึกษาความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งของผู้ป่วยนอกคลินิกโรคข้อของโรงพยาบาล
จุฬาลงกรณ์ระหว่างเดือนมิถุนายน 2533 ถึงเดือนมกราคม 2534 การสืบหาผู้ป่วยที่ไม่สามารถใช้ยาตามสั่ง
ในผู้ป่วยโรคข้อจำนวน 205 ราย โดยวิธีสัมภาษณ์พบ 85 ราย (41.5%) จากบัตรตรวจโรคพบ 79 ราย
(38.5%) เมื่อใช้สองวิธีร่วมกันพบ 121 ราย (59%) และมีผู้ป่วยที่ไม่สามารถใช้ยาตามสั่ง 43 ราย
(20.9%) สามารถสืบหาได้ไม่ว่าจะใช้วิธีใดในสองวิธี พบว่าผู้ป่วยร้อยละ 51 มีลักษณะการใช้ยาไม่ตรง
ตามสั่งที่มีความสำคัญทางคลินิก และร้อยละ 15 เป็นลักษณะที่อาจก่อให้เกิดอันตรายได้

ในการวิเคราะห์หาปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งโดยวิธีทดสอบไคสแควร์จาก
ทั้งหมด 37 ปัจจัย ปรากฏว่าปัจจัยส่วนใหญ่ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ส่วนปัจจัยที่พบว่ามี
ความเกี่ยวข้องได้แก่ ปัญหาซับซ้อนของโรค แรงจูงใจในการใช้ยา ($P < 0.05$) และความเห็นของผู้ป่วย
ต่อประสิทธิภาพของยา ค่ายา ($P < 0.1$)

ปัญหาความไม่สามารถใช้ยาตามสั่งในผู้ป่วยโรคข้อ มีความสำคัญและควรได้รับความสนใจจาก
บุคลากรทางการแพทย์ ปัจจัยเกี่ยวข้องที่พบจะช่วยในการระบุช่วงกลุ่มผู้ป่วยที่ควรให้ความสนใจเป็นพิเศษ
เพื่อให้วิธีการป้องกันหรือแก้ไขปัญหาการใช้ยาค้ำยตนเองของผู้ป่วยได้ต่อไป

ภาควิชา เกษัชกรกรม
สาขาวิชา เกษัชกรกรม
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิสิต
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา
(Signature)
(Signature)

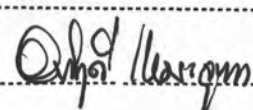
INTHIRA TRIAMAMORNWOOTH : THE STUDY OF MEDICATION NON-COMPLIANCE IN
ARTHRITIC PATIENTS AT CHULALONGKORN HOSPITAL. THESIS ADVISOR : ASSIS.
PROF. APIRUDEE HEMACHUDHA, M.Sc., 115pp. ISBN 974-579-559-3

Medication non-compliance (MNC) problem was studied in 205 arthritic outpatients of rheumatology clinic at Chulalongkorn Hospital between June 1990 and January 1991. In detecting MNC, two different methods were used, patient interview and reviewing of patients' OPD cards. Separately considered of these two methods, 85 (41.5%) and 79 (38.5%) of the patients studied were found to be non-complied by interview and OPD card reviewing respectively. Combining both methods, 121 patients (59%) were in MNC group, and among these, 43 (20.9%) were easily detected by either method. 51% of the patients were considered having clinically significant problems with their MNC patterns, and 15% may be hazardous to health.

On analysis of 37 factors proposed to be related to MNC using chi-square test, most factors were not statistically related except for complicated disease problem, motivation in drug using (at $P < 0.05$), and patients' attitude towards their drug efficacy, drug cost (at $P < 0.1$).

MNC problems among arthritic patients need to receive particular attention from related health care providers. The relating factors found in this study are useful to characterize the patients who are prone to MNC problems and indicate specific interventions to prevent or improve the patients' drug use problems.

ภาควิชา เภสัชกรรม
สาขาวิชา เภสัชกรรม
ปีการศึกษา 2534

ลายมือชื่อนิติ
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ นายแพทย์อุทิศ ตีสุมโชค หัวหน้าหน่วย
วิชาโรคข้อและรูมาติสซั่ม โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ ที่กรุณาให้คำแนะนำทางด้านคลินิก
ขอขอบพระคุณ คุณวัชริน ธัญญานนท์ แห่งศูนย์วิทยาการวิจัยแพทยศาสตร์ และ
อาจารย์ ยุกา อ่อนท้วม แห่งสถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์การแพทย์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ที่กรุณาให้ความช่วยเหลือและคำแนะนำเกี่ยวกับโปรแกรมคอมพิวเตอร์และสถิติที่ใช้ ขอ
ขอบพระคุณ คุณเครีวัลย์ จิตต์เจริญ แห่งแผนกเวชระเบียนผู้ป่วยนอก และเจ้าหน้าที่
ของคลินิกอายุรกรรมเฉพาะโรค ตึก ภปร. ชั้น 3 โรงพยาบาลจุฬาลงกรณ์ที่ให้ความ
สะดวกในการเก็บข้อมูล ขอขอบพระคุณแพทย์ทุกท่านที่ได้กรุณาตอบแบบสอบถามในการ
จัดระดับความสำคัญทางคลินิกของความไม่สามารถใช้ยาตามสั่ง และขอขอบคุณเภสัชกร
หญิง ศุภศิลา วิสุทธิ ที่กรุณาติดตามแบบสอบถามจากแพทย์โรงพยาบาลรามาศิบัติ

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ผู้วิจัยขอขอบพระคุณ ผู้ช่วยศาสตราจารย์อภิชาติ
เหมะจุกา อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ได้กรุณาให้คำแนะนำ ข้อคิดเห็น และให้
ความช่วยเหลืออย่างดียิ่งทุกขั้นตอน จนวิทยานิพนธ์สำเร็จลุล่วง ขอขอบพระคุณบัณฑิต
วิทยาลัยที่ให้ทุนอุดหนุนการวิจัยบางส่วน และขอขอบพระคุณคณาจารย์ในภาควิชาเภสัชกรรม
คณะเภสัชศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย มา ณ ที่นี้ด้วย

ท้ายที่สุด ผู้วิจัยใคร่ขอขอบพระคุณ คุณพ่อ คุณแม่ ที่ได้ให้การสนับสนุนใน
ด้านต่าง ๆ และเป็นกำลังใจให้แก่ผู้วิจัยจนสำเร็จการศึกษา

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ก
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ข
กิตติกรรมประกาศ.....	ค
สารบัญตาราง.....	จ
สารบัญภาพ.....	ฉ
รายการคำย่อ.....	ช
บทที่	
1 บทนำ.....	1
2 การใช้ยาในโรคข้ออักเสบ.....	6
3 ความไม่สามารถใช้ยาตามสั่ง.....	14
4 วิธีดำเนินการวิจัย.....	26
5 ผลการวิจัยและอภิปรายผล.....	33
6 สรุปและข้อเสนอแนะ.....	79
เอกสารอ้างอิง.....	83
ภาคผนวก	
ภาคผนวก ก	93
ภาคผนวก ข	99
ภาคผนวก ค	100
ประวัติผู้เขียน.....	105

สารบัญตาราง

ตารางที่		หน้า
1	ตารางแสดงจำนวนผู้ป่วยและร้อยละจำแนกตามกลุ่มยาที่ใช้....	40-41
2	ตารางแสดงจำนวนและร้อยละของผู้ป่วยที่ไม่สามารถให้ยาตามสั่งจำแนกตามการวินิจฉัย.....	52
3	ตารางแสดงจำนวนผู้ป่วยและร้อยละจำแนกตามลักษณะความไม่สามารถให้ยาตามสั่ง เมื่อสืบหาด้วยวิธีสัมภาษณ์.....	54
4	ตารางแสดงจำนวนผู้ป่วยและร้อยละจำแนกตามลักษณะความไม่สามารถให้ยาตามสั่ง เมื่อสืบหาจากบัตรตรวจโรค.....	55
5	ตารางแสดงตัวอย่างของลักษณะความไม่สามารถให้ยาตามสั่งแยกตามระดับความสำคัญทางคลินิก.....	58
6	ตารางแสดงจำนวนผู้ป่วยและร้อยละจำแนกตามระดับความสำคัญทางคลินิกของความไม่สามารถให้ยาตามสั่ง เมื่อสืบหาจากการสัมภาษณ์และจากบัตรตรวจโรค.....	59
7	ตารางแสดงนัยสำคัญทางสถิติของความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยที่ศึกษากับความไม่สามารถให้ยาตามสั่งโดยใช้สถิติไคสแควร์....	61-72

สารบัญภาพ

ภาพที่		หน้า
1	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม เพศ.....	34
2	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ช่วงอายุ.....	34
3	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ศาสนา.....	34
4	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ระดับการศึกษา.....	34
5	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม อาชีพ.....	35
6	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม รายได้.....	35
7	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม สถานภาพสมรส.....	35
8	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การอยู่อาศัย.....	35
9	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การวินิจฉัยโรค.....	37
10	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ระยะเวลาการเป็นโรค.....	37
11	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การรักษาก่อนหน้า.....	37
12	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ระยะเวลาการรักษาที่คลินิกโรคข้อ	38
13	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การเข้าเป็นผู้ป่วยในของโรงพยาบาล	38
14	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การปรากฏอาการของโรค.....	38
15	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม สภาวะของโรค.....	38
16	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ปัญหาซับซ้อนของโรค.....	39
17	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความถี่การนัดตรวจ.....	39
18	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม จำนวนขนานยา.....	42
19	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม จำนวนครั้งที่ต้องใช้ยาต่อวัน.....	42
20	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การเกิดอาการข้างเคียงจากยา..	43
21	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ค่ายา.....	43
22	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความถี่ของการเปลี่ยนแปลงแบบแผน การใช้ยา.....	43

ภาพที่		หน้า
23	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม คณะแนวความรู้ของผู้ป่วย.....	46
24	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การรับบริการสุขภาพของคลินิก..	46
25	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความต้องการความรู้เกี่ยวกับโรค และยา.....	46
26	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความเห็นต่อความเสี่ยงอันตราย ของโรค.....	48
27	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความเห็นต่อผลการรักษา.....	48
28	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความเห็นต่อประสิทธิภาพยาที่ใช้..	48
29	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม แรงจูงใจในการใช้ยา.....	48
30	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความเห็นต่อเวลารอตรวจ.....	49
31	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความเห็นต่อเวลารอรับยา.....	49
32	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม การเปลี่ยนแพทย์ผู้ตรวจรักษา....	49
33	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความเห็นต่อเวลาที่ใช้ในการตรวจ	49
34	ภาพแสดงจำนวนผู้ป่วยตาม ความสัมพันธ์กับแพทย์ผู้ตรวจ.....	50
35	ภาพแสดงร้อยละของผู้ป่วยที่ไม่สามารถให้ยาตามสั่งแยกตามวิธีสืบหา	51
36	ภาพแสดงร้อยละของผู้ป่วยจำแนกตามความสำคัญทางคลินิกของลักษณะ ความไม่สามารถให้ยาตามสั่ง.....	60

รายการคำย่อ

AS	=	alkylosing spondylosis
DMARD	=	disease modifying antirheumatic drug
HBM	=	the health belief model
JRA	=	juvenile rheumatoid arthritis
MNC	=	medication non-compliance
MLR	=	multiple logistic regression
NSAID	=	non-steroidal antiinflammatory drug
OA	=	osteoarthritis
PSS	=	progressive systemic sclerosis
RA	=	rheumatoid arthritis
RS	=	Reiter's syndrome
SLE	=	systemic lupus erythematosus
SNSA	=	seronegative spondyloarthropathies
TB	=	tuberculosis